

Рівненський державний гуманітарний університет

**КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ
НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ:
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА**

Колективна монографія

Рівне – 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1 КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ МОВИ ТА ЧИТАННЯ ЯК БАЗОВА КАТЕГОРІЯ СУЧАСНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ	7
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	34
2.1. Сутність поняття «комунікативні вміння»	34
2.2. Формування вмінь взаємодіяти усно	37
2.3. Застосування ситуаційних вправ на уроці української мови для формування вмінь взаємодіяти усно	56
2.4. Формування вмінь працювати з текстом на уроці української мови	66
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	88
3.1. Формування фонетико-орфоепічної компетентності	88
3.2. Формування орфографічних умінь і навичок за умов диференційованого навчання	114
3.3. Формування лексичної компетентності	133
3.4. Формування граматичної компетентності	157
РОЗДІЛ 4 ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ Й УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	229
4.1. Відмінність та суть понять «культура мови» й «культура мовлення»	229
4.2. Мовна норма й мовленнєва помилка як базові поняття унормованої літературної мови	233
4.3. Ознайомлення учнів з типовими порушеннями нормативного мовлення	240
4.4. Комплекс тренувальних вправ з формування правильного мовлення (на матеріалі вивчення розділу «Прикметник»)	245
4.5. Формування стилістичної компетентності	260
4.6. Мова вчителя як засіб розвитку мовлення учнів	297

РОЗДІЛ 5	РЕАЛІЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	318
5.1.	Літературна компетентність учня початкової школи	318
5.2.	Читацька компетенція	321
5.3.	Бібліотечно-бібліографічна компетенція	329
5.4.	Літературознавча компетенція	336
5.5.	Особистісно-діяльнісна компетенція	344
РОЗДІЛ 6	РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ПРАКТИКИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	351
6.1.	Інтеграція змісту освіти як основа одного з різновидів нестандартного уроку	351
6.2.	Проблема інтеграції змісту навчання в практиці роботи вчителів початкової школи	357
6.3.	Дидактичні особливості інтегрованих уроків	364
6.4.	Підготовка до інтегрованого уроку та методика його проведення	371
6.5.	Формування мовних знань і мовленнєвих умінь на матеріалі краєзнавчого змісту	383
6.6.	Застосування ситуаційних вправ на уроці образотворчого мистецтва	393
6.7.	Практика інтегрованого навчання в початковій школі та ЗВО	404
ПІСЛЯМОВА		417

25. Савченко О. Сучасний урок у початкових класах. Київ : «Магістр-S», 1997. С. 87– 98.
26. Светловская Н. Н. Об интеграции как методическом явлении и её возможностях в начальном обучении. *Начальная школа*. 1999. № 5. С. 57–60.
27. Сердюкова М. С. Интеграция учебных занятий в начальной школе. *Начальная школа*. 1994. № 11. С. 45–49.
28. Сіукаєва О. Впровадження інтегрованих днів і уроків. *Початкова освіта*. 2013. № 6. С. 48.
29. Современный словарь иностранных слов. С.-Петербург, 1994. 732 с.
30. Философский энциклопедический словарь / гл. редак. Л. Ф. Ильичёв и др. М. Сов. энциклопедия, 1983. 848 с.
31. Шеледько Т. Інтегрований урок (математика, читання, природознавство) у 3 класі. *Початкова школа*. 2013. С. 51–52.
32. Шильцова Л. М. Інтегровані уроки рідної мови й мовлення в початковій школі Харків : Веста : Вид-во «Ранок», 2008. 176 с.

6.5. Формування мовних знань і мовленнєвих умінь на матеріалі краєзнавчого змісту

Початкова школа стала об'єктом оновлення освітнього процесу на засадах врахування життєвих потреб дітей і створення потенціалу для їхнього перспективного розвитку, готовності продовжувати навчання в середній школі. Саме на це орієнтована компетентнісна освіта.

Компетентнісна освіта спрямована на формування в учнів компетентностей як проявів обізнаності дитини у певних питаннях, умінь практичного застосування знань, ціннісного ставлення до себе, оточуючих та навколишнього середовища. Важливо, щоб учні розуміли, як вони можуть застосовувати інформацію на практиці, щоб шкільні знання відповідали реальному життю та були цікавими. Формування компетентностей безпосередньо пов'язане із динамічною комбінацією знань, умінь, цінностей і ставлень на їхній основі, які визначають здатність особистості успішно розв'язувати життєві проблеми, провадити подальшу навчальну діяльність.

Актуальність пропонованого дослідження визначається значенням порушеної в ньому проблеми формування мовних знань і мовленнєвих умінь учнів початкової школи на основі адаптованої документальної та мемуарної

літератури (види художньої літератури) краєзнавчого характеру, зрозумілої молодшим школярам.

Створення умов для формування національно свідомої, духовно багаті мовної особистості є одним із важливих завдань навчання української мови учнів початкових класів. Це завдання реалізується через мовно-літературну освітню галузь, метою якої є розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності, формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву; розвиток емоційно-чуттєвого досвіду, мовленнєво-творчих здібностей [8, с. 194].

Освоєнням переваг компетентнісної освіти передбачається використання різних видів інтеграції. Одним із шляхів удосконалення мовної освіти молодших школярів є реалізація принципів взаємопов'язаного формування у кожній освітній галузі ключових і предметних компетентностей; можливостей розкриття вчителем змісту освіти через предмети або інтегровані курси; творчого використання програми, залежно від умов навчання. Ґрунтуючись на цьому, *під інтеграцією ми розуміємо доцільність поєднання природничо-наукових і гуманітарних знань у мовно-літературній освітній галузі, створення синтетичної, інтегрованої системи знань, яка дає учням уявлення про цілісність картини світу.* У процесі формування в молодших школярів цілісного образу світу вчитель має подбати про те, щоб діти досягнули незаперечну істину: цінність людської особистості залежить від якості ціннісних орієнтацій, яких вона дотримується. Серед них – пізнання свого краю, історії, символів держави, внесок українців у світові досягнення.

Використання краєзнавчого матеріалу на уроках української мови служить метою вирішення спільних проблем навчання і виховання учнів, що стоять перед українською школою на сучасному етапі. Програмові питання вивчення української мови, за якими вивчається не лише матеріал підручника, а й безпосередньо навколишня дійсність учнів, засвоюються значно міцніше.

Мова є універсальним засобом спілкування, а отже, навчанням мови передбачається знання мовних одиниць і вміння використовувати їх у процесі мовленнєвого спілкування. За комунікативно орієнтованого навчання вивчення мови розуміється не як сукупність правил і відомостей про систему мовних категорій, а як механізм, що забезпечує спілкування. В межах комунікативного підходу граматичні явища вивчаються і засвоюються не як окремо взяті форми і структури, а як засоби відображення певних думок, відносин, комунікативних намірів [9, с. 17–20].

Навчання мови завжди викликало інтерес у методистів. У вітчизняній лінгвістиці й методиці проблеми граматики досліджувалися такими вченими, як Л. Булаховський, І. Вихованець, К. Городенська, П. Дудик, С. Єрмоленко, А. Загнітко, Л. Мацько, О. Мельничук, О. Потебня, М. Пентилюк, М. Плющ, В. Русанівський, І. Чавдаров та ін. Проблема застосування функціонального підходу до вивчення граматичних явищ була предметом аналізу таких вчених, як О. Безпояско, О. Бондарко, І. Вихованець, Н. Слюсарєва, В. Гак, К. Городенська, А. Загнітко, Г. Золотова, В. Русанівський та ін. Важливу роль у розв'язанні проблеми застосування комунікативно-функціонального підходу до засвоєння граматичних явищ мови відіграли дослідження в галузі психології й психолінгвістики, зокрема теорії мовленнєвої діяльності (Л. Виготський, О. О. Леонтьєв, О. М. Леонтьєв) і поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Тализіна та ін.). Педагогічні і методичні питання формування мовленнєвої компетентності розробляли й сучасні вчені-методисти В. Бадер, О. Біляєв, Є. Голобородько, Ю. Караулов, Т. Ладиженська, Л. Мацько, Н. Пашківська, М. Пентилюк, Г. Шелехова та ін.

Питаннями формування компетентності займалися такі вчені, як Н. Гончарова, Е. Зеєр, І. Зимня, Е. Ісаєва, Н. Московська, А. Рібакова, О. Селевко, А. Хуторської, Є. Шорт, Дж. Равен та інші.

Проблемами визначення ролі та місця краєзнавчої роботи в навчально-виховному процесі учнів початкової школи займалися багато науковців. Серед

них – О. Лиховид, В. Матіяш, Т. Міщенко, В. Обозний, О. Пірожкова, Ю. Руденко, М. Стельмахович, В. Струманський та ін.

Порушення означеної проблеми зумовлено кількома чинниками: недостатністю теоретичного обґрунтування доцільності використання текстів краєзнавчого характеру для формування мовних знань і мовленнєвих умінь молодших школярів; нестачею методичного забезпечення уроків української мови та інтегрованих курсів матеріалами, пов'язаними з історичними і культурними подіями рідного краю; відсутністю регіональних, альтернативних чи авторських програм, спрямованих на прилучення учнів початкової школи до вивчення української мови на матеріалі краєзнавства та застосування літературно-краєзнавчого матеріалу на заняттях, що забезпечують формування ключових компетентностей в учнів.

Навчанням української мови в початковій школі передбачається формування комунікативної компетентності молодшого школяра. Сформованість комунікативної компетентності виявляється у здатності успішно користуватися мовою. Основу комунікативної компетентності становить мовленнєва компетентність, яка сприяє забезпеченню результативності спілкування в усіх сферах діяльності особистості, впливає на її загальний розвиток [5, с. 27–28].

Мета вивчення української мови в початковій школі полягає і в опануванні грамоти, й у мовленнєвому розвитку молодших школярів. Мовленнєві вміння, на думку М. Пентилюк, – поняття комплексне. Вони формуються, спираючись на мовні знання, і включають вміння сприймати, розуміти, відтворювати і створювати усні і писемні діалогічні та монологічні висловлювання [6, с. 9]. Визначаючи взаємозв'язок мовних знань і мовленнєвих умінь учнів, зазначимо, що вони ґрунтуються на усвідомленні комунікативної функції мови, якою забезпечується мовленнєва діяльність її носіїв.

У новітніх дослідженнях з проблем формування мовленнєвої компетентності засвідчується ефективність застосування комунікативно-діяльнісного та функційно-стилістичного підходів, які поєднують в одне ціле

мовний, мовленнєвий і комунікативний зміст початкового навчання української мови. У зв'язку з цим виділяються мовні завдання на співвіднесення вимови і написання слів, розрізнення лексичного значення слів конкретного й абстрактного змісту, на засвоєння відомостей про частини мови, будову слова, речення; розуміння роду іменників, числа прикметників, займенників, дієслів, відмінків іменників, прикметників, особи дієслів, членів речення; правопису прийменників, займенників, сполучників, часток, прислівників та мовленнєві завдання на вміння орієнтуватися в умовах спілкування, осмислювати задум висловлювання, виділяти частини висловлювання та поєднувати їх, знаходити комунікативно-доцільні мовні засоби й удосконалювати текст за змістом, будовою й мовним оформленням; удосконалення граматичної будови мовлення учнів (уміння висловлювати думку поширеними реченнями).

Завдання, які спонукають учнів до словесної творчості й одночасно націлюють на виконання лексичних, граматичних, правописних завдань об'єднуються в комплексні вправи [4, с. 150]. Визначальним у методиці виконання комплексних вправ є те, що будуються вони на основі зв'язних текстів.

Вихідний принцип конструювання комплексних вправ – принцип єдності на всіх етапах пізнання двох взаємопов'язаних процесів: засвоєння мовних знань; оволодіння вміннями використовувати мовні засоби для вираження власної думки. Цим вихідним принципом взаємопов'язаного оволодіння мовою й мовленням як єдиним цілим зумовлюються зміст і засоби навчання. Обґрунтовуючи зміст комплексних вправ і методів, прийомів їх застосування, виходимо з головної мети початкової мовної освіти – допомогти учням оволодіти способами пізнання, вміннями вживати мовні засоби в різних видах і сферах мовленнєвої діяльності; пробуджувати бажання творити радість, добро людям, рідному краю, сприяти становленню національної свідомості [1, с. 5].

Наведемо приклади вправ із мовними і мовленнєвими завданнями. Тексти вправ краєзнавчого характеру адаптовано авторами. До текстів дібрано завдання. Їх мета – навчити учнів визначати стиль та тип мовлення, розкривати

тему й основну думку висловлювання, складати план та близько до тексту передавати зміст, робити творчі доповнення до тексту. Завдання спрямовано на формування мовних знань і мовленнєвих умінь учнів четвертого класу, збагачення словникового запасу школярів, оволодіння нормами української літературної мови, прищеплення вмінь і навичок зв'язного, логічного й послідовного викладу думок.

Вивчення розділу «Речення» в 4 класі»

1. Прочитай текст.

Вулиця Якова Бичківського

Як тільки не називалася ця вулиця раніше! І Американська, і Олександрівська, і Сенкевича, і Ярослава Мудрого, і Володимира Маяковського. У 2016 році вона отримала ім'я Якова Бичківського.

Я. Бичківський – частина історії розвитку освіти на Рівненщині. Ви, напевно, знаєте, що **найстарішим** загальноосвітнім закладом Рівного була українська гімназія, заснована ще в 1923 році. Через сім років (у 1930 р.) директором гімназії став **учитель** української мови Яків Бичківський. Він любив свою справу, і свою землю, був українським патріотом.

З приходом у 1939 році на Західну Україну радянської армії розпочалися репресії українських активістів. Директора Я. Бичківського заарештували, а потім розстріляли у м. Дубні.

Сьогодні на вулиці Я. Бичківського **розташована** Рівненська ЗОШ № 3.

Довідка: репресії – каральні заходи, покарання.

2. Випиши речення з однорідними членами.

3. Якими сполучниками поєднані однорідні члени речення і як їх треба читати?

4. Добери синоніми до виділених слів.

1. Прочитай текст. Добери заголовок.

Литовська, 11. Це адреса Рівненської ЗОШ №1. Вулиця одна з найстаріших у місті. Її знаходимо на картах вісімнадцятого століття. Чому ж Литовська? До чого тут Литва – **невеличка** країна у Прибалтиці?

Річ у тім, що у 14-15 століттях Рівненщина разом з іншими українськими землями належала до складу Великого князівства Литовського. Звідси і Литовська.

Дослідники вважають, що, ймовірно, тут у ті далекі часи була північна межа міста і в'їзна північна брама, одна з тих, що зображені на **старовинному** гербі міста.

Сьогодні Литовська – це, швидше, провулок ніж вулиця. А ще років сто тому вона була значно довшою: простягалася аж до вулиці Млинівської, а не тільки до проспекту Миру як тепер. Досліджуйте історію рідного міста!

За О. Прищепю

2. Визнач, які речення за інтонацією і метою висловлювання є у тексті.
3. Випиши спонукальні речення.
4. Поясни правопис виділених слів.

Вивчення частин мови (дієслова і прислівника) в 4-му класі

1. Прочитай текст. Чому потрібно цікавитись історією рідного краю?
2. Яку подію з минулого життя міста Рівне ти пам'ятаєш? А що цікавого відбувається в місті сьогодні?

Наскільки глибоко ми знаємо історію свого міста? Дехто може скептично відповісти, мовляв: «А навіщо?». Люди мають багато проблем і сьогодні. Але «хто іде проти історії, проти того – історія», – написав у минулому столітті український історик М. Костомаров.

М. Рильський сказав: «Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього. Хто не шанує видатних людей свого народу, той сам не достойний пошани».

Рівне давно стало рідним для більшості його жителів. І щоб краще пізнати своє місто, ми маємо усвідомити нерозривний зв'язок між минулим і сьогоденням, між сучасним і майбутнім.

За О. Прищепю

3. На які питання відповідають дієслова? Знайди дієслова в тексті. Визнач, з якими частинами мови вони пов'язані в реченні.
4. Визнач основи дієслів за зразком.

Зразок.

Основа неозначеної форми	Основа теперішнього часу
<u>Заперечити</u> ; -ти – суфікс	<u>Знаємо</u> ; -ємо – закінчення

5. Знайди у тексті прислівники. Що вони виражають?
6. Що означає вислів «глибоко знати»? Добери антонім до прислівника, який ужито в цьому вислові. Склади речення зі сполученням слів «знати поверхово».
7. В останньому реченні знайди слова-антоніми. До якої частини мови вони належать?
8. Визнач групу спільнокореневих слів: 1 – сьогодні, сьогодення; 2 – минуле, (у) минулому, минулого. Доведи, що твоя відповідь правильна.

1. Прочитай текст. Поясни значення слова «біографія». Хто такі очевидці?
2. Як вивчити історію рідного краю? Пригадай розповіді про Рівне, почути від старших людей.

Колись у передмові до книги Ярослава Поліщука «Рівне: мандрівка крізь віки» відомий краєзнавець Григорій Дем'янчук писав: «Як і людина, кожне місто має свою біографію. Як і людина, воно народжується і зростає. І в тій біографії в різному часовому вимірі переплітаються мільйони людських доль. Історичні факти і події невіддільно пов'язуються з історією краю, країни, сусідніх країн, усього світу. Пізнавати цю живу історію – духовна потреба і святий обов'язок усіх поколінь».

Про давнє і недавнє минуле Рівного можна прочитати у краєзнавчій праці Ярослава Поліщука. У ній використано багатий фактичний матеріал, історичні документи, свідчення очевидців. Автор написав книгу цікаво і доступно. Читається вона легко, як художній твір. Рівнянам варто ознайомитися з історичними нарисами про рідне місто.

За В. Басарабою

Довідка:

біографія – опис чийого-небудь життя і діяльності; життєпис;

очевидець – той, хто був безпосереднім свідком, спостерігачем якої-небудь події, пригоди;

нарис – назва спеціальної наукової праці, до складу якої входять дослідження із взаємопов'язаних питань.

3. Знайди в тексті речення, в яких є дієслова у неозначеній формі. До кого звертається автор цих слів?

4. Випиши з тексту дієслова теперішнього часу, виділи в них закінчення.

5. Що означають дієслова на -ся (-сь)? Знайди такі дієслова в тексті.

6. Випиши сполучення дієслів із прислівниками.

Пов'язуються (як?) ... Написав (як?) ... Читається (як?) ...

7. Встанови зв'язок слів у реченні. *Автор написав книгу легко і доступно.*

8. Поясни правопис слова *легко*. Знайди у тексті слова, в яких вимова і написання слів не співпадають. Правопис яких слів ти можеш, а яких не можеш пояснити?

9. Добери спільнокореневі слова до слова *свідчення*.

1. Прочитай текст. Як ти думаєш, чи потрібен кінотеатр у парку?

2. Запропонуй свій проєкт відбудови кінотеатру.

У 1952 році в місті Рівне було зведено кінотеатр, який, як і парк, назвали іменем Великого Кобзаря. Проте, вочевидь, темпи будівництва були занадто швидкими, бо вже через три роки кінотеатр довелося капітально ремонтувати.

Та схоже, що і тоді будівельники зробили щось не так. І вже на початку дев'яностих років минулого століття споруду було визнано аварійною. Невдовзі вона зникла під ковшами бульдозерів. На тому місці досі ростуть бур'яни.

За С. Калько

3. Визнач, які букви пропущено у словах: *вочеви..ь, будівни..тво, зана..то, шви..кими, р..монтувати, столі..я.*

4. Встанови зв'язок між словами в реченні.

Невдовзі вона зникла під ковшами бульдозерів.

До якої частини мови належить кожен член речення?

5. Поясни значення прислів'їв.

Дивіться на нього сьогодні, бо завтра не дотовпитесь.

Що нині утече, те завтра не зловиш.

«Учора» не доженеш, від «завтра» не втечеш.

Багато води утекло з того часу.

Розглядаючи ту чи ту частину мови та її граматичні категорії і форми, наголошуємо на мовленнєвих функціях морфологічних форм: для чого вони слугують у мовленні, їх виражальних можливостях, на розкритті синтаксичної ролі. Емоційно-образне унаочнення розробляється найчастіше на краєзнавчому матеріалі.

Критерій систематичності у відборі краєзнавчого матеріалу має забезпечуватися через регулярний характер цього процесу і використання краєзнавчих відомостей у системі уроків. Відібраний до уроку краєзнавчий матеріал має бути доступним, посильним для молодших школярів, не переобтяженим зайвою інформацією.

Способи опрацювання його різноманітні: розповідь учителя, короткі повідомлення школярів, бесіда з опорою на наочні посібники краєзнавчого характеру, виконання комплексних і компетентнісних вправ. Компетентнісні вправи характеризуються цілісністю системи завдань, доступних для учнів певної вікової категорії; раціональністю співвідношення завдань для тренування і творчого використання; передбаченням використання парної, групової, фронтальної, індивідуальної роботи; включенням завдань на вільний вибір [7].

Експериментальним навчанням доведено, що учні початкових класів ефективно оволодівають мовними знаннями і мовленнєвими вміннями за умов:

- застосування технології поєднання предметного навчання з інтегрованими курсами, використання внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків, які сприяють цілісності результатів початкової освіти;

- доцільного добору компетентнісних вправ, мовних і мовленнєвих завдань у навчанні української мови для формування в учнів уміння добирати мовні засоби не ізольовано, а в контексті створеного чи аналізованого висловлювання;

- використання краєзнавчого матеріалу на уроках української мови для розвитку пізнавального інтересу учнів, вияву їхньої ініціативи та самостійності, виховання любові до рідного краю і бажання його вивчати;

- впровадження в урок методів і прийомів навчання, що гармонізують діяльнісний і ціннісний результати освітнього процесу.

Активізувати творчий потенціал учнів можливо через комплексне застосування зазначених умов.

Висновки. Формування мовної та мовленнєвої компетентностей учнів початкових класів на краєзнавчому матеріалі дає можливість учителю впливати на розвиток в учнів мотивації до навчання мови, підвищувати їхню пізнавальну активність на уроках і в позаурочній діяльності, формувати дослідницькі вміння, навчати працювати в якісно новому освітньому середовищі.

Запропоновані вправи – це лише орієнтир, який учитель може застосовувати у побудові інтегрованих уроків.

Учитель має пам'ятати, що застосування краєзнавчого матеріалу у навчальному процесі – важливий і дієвий засіб формування мовної та мовленнєвої компетентностей учнів початкової школи, які знають, поважають, люблять свою Батьківщину і рідний край.

Список використаних джерел

1. Варзацька Л. О. Українська мова й мовлення. Розвивальне навчання в початкових класах. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. 360 с.
2. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
3. Гетманчук Н. О. Застосування літературно-краєзнавчого матеріалу на заняттях лінгвістичного циклу у ВНЗ. *Теоретико-практичні аспекти сучасних лінгвістичних та лінгводидактичних парадигм: зб. наук. пр.* Рівне-Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 290 с.
4. Коваль Г. П. Методика викладання української мови. Тернопіль : Астон, 2008. 287 с.
5. Лещенко Г. П. Мовленнєва компетенція як основний компонент комунікативної україномовної компетенції школярів. *Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць.* Випуск 26. Рівне : РДГУ, 2003. 170 с.
6. Пентилюк М. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови. *Українська мова і література в школі.* 1999. № 3. С. 8-10.
7. Рівне – місто моє. Краєзнавчий матеріал. Луцьк : Волиньполіграф, 2017. 300 с.
8. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи. Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.
9. Хорошковська О. М. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2012. 160 с.

6.6. Застосування ситуаційних вправ на уроці образотворчого мистецтва

Сучасний етап реформування освіти в Україні характеризується упровадженням компетентнісного підходу на всіх етапах освітнього процесу, що передбачає становлення нової парадигми результатів навчання, зміщення акценту з суми знань на здатність ними послуговуватися в різноманітних навчальних і життєвих ситуаціях. Особливо важливим для становлення особистості є початковий етап навчання, упродовж якого закладаються підвалини нового ставлення до навчальної діяльності. Стратегічні й нормативні документи (Національна доктрина і стратегія розвитку освіти, Закон України про освіту, Концепція загальної мистецької освіти, Концепції художньо-естетичного виховання, Концептуальні засади нової української школи, Держстандарти, програми та ін.) спрямовують на формування ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей школярів, передбачають особистісно зорієнтовану